

Er is dus geen formeel besluit, er is geen aanwijzing van een minister en er is geen wettelijke grondslag voor de RES-regio's.

Dat betekent niet dat hier sprake is van een proefballon die door gemeenten, provincies en waterschappen niet serieus hoeft te worden genomen. Indien gekeken wordt naar andere processen waarmee de Rijksoverheid bepaalde taken bij decentrale overheden heeft neergelegd, blijkt dat er eerder sprake is van verplichte vrijwilligheid en dus zeker niet van vrijblijvendheid. Het proces ziet er als volgt uit:

1. Definieren van een takenpakket.
2. Definieren van regio's met decentrale overheden van wie verwacht wordt om het takenpakket gezamenlijk op te pakken.
3. Definieren van de formele organisatie waarmee de decentrale overheden het pakket moeten oppakken.
4. Het dreigen met ministeriële aanwijzingen indien bepaalde decentrale overheden weigeren vrijwillig mee te werken op de wijze waarop de Rijksoverheid dat heeft bepaald.
5. Het maken van een wet, die het takenpakket neerlegt bij de nieuw gecreëerde organisaties.

Als voorbeeld kan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) worden genoemd. De RUD's hadden aanvankelijk dezelfde status als de RES-regio's op dit moment. De start van de RUD lag in het rapport van de Commissie Herziening Handhavingstelsel VROM – ook wel Commissie Mans genoemd. Gaandeweg werd via ministerieel schrijven duidelijk dat de vorm toch vast lag: samenwerkingsverbanden op grond van de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr). De Eerste Kamer voorkwam dat de instelling van de RUD wettelijke verplicht was. De facto bleek uiteindelijk dat er weinig verschil was. Nadat eerst mondeling druk was uitgeoefend, schreef de staatssecretaris brieven aan die gemeenten die hun autonomie op dit beleidsterrein weigerden op te geven. Hierin werd aangegeven dat als er niet vrijwillig werd meegewerkt, de Rijksoverheid zou kunnen komen met aanwijzingen. Hoewel de staatssecretaris door de wetgever niet bevoegd was om op dit punt aan gemeenten aanwijzingen te geven, was dit voor veel gemeenten voldoende om aan de wensen van de staatssecretaris tegemoet te komen (Lunsing 2011). Uiteindelijk leidde het tot een wetswijziging, waarin de door het Rijk bevolen verplaatsing van gemeentelijke bevoegdheden naar samenwerkingsverbanden wettelijk werd vastgelegd. Volgens de Raad voor het openbaar bestuur was 'in de feitelijke uitwerking van het wetsvoorstel (...) sprake van een versterking van de sturingsmogelijkheden van het Rijk en van verstrekkende, verplichte overdracht van gemeentelijke taken aan de Veiligheidsregio' (De Greef, 2009).

De aanvankelijk schijnbaar vrijblijvende aanpak van het Rijk na de publicatie van het rapport van de commissie Mans bleek uiteindelijk dwingend en een vermindering van de beleidsvrijheid van gemeentebesturen. Het Rijk bepaalde welke taken minimaal moesten